

Valle härad

213. Varnhems (Skarke) sn, klostret. Nu i Statens historiska museum

Pl. 166

Litteratur: SHM inv.bil. 18.393: 866; A. Forssén, skrivelse t. Riksantikvarien ²⁵/₁₀ 1937, till Statens historiska museum ¹⁸/₁₀ 1938 (ATA); H. Jungner, Anteckningar ²⁰/₉ 1938 (ATA).

Bland de fynd från Varnhems kloster, som förvaras i Statens historiska museum, befinner sig ett litet svarvat föremål av horn med runinskrift, inv.nr 18.393: 866. Grävningsledaren, arkitekten A. Forssén ger ¹⁸/₁₀ 1938 en kortfattad orientering om fyndet: »Föremålet fanns under 1925 års grävningsundersökningar i västra längans nordligaste rum, i rummets norra del. Vid sållning av bottenlagret i höjd med resterna av det ursprungliga stengolv. Då denna länga bebotts av lekbröderna, torde det vara ett lock till en liten ask, som tillhört en lekbroder. Västra längan är klosteranläggningens äldsta del och har daterats till 1100-talets senare del.»

Föremålet, av älghorn, utgöres av en rund svarvad skiva, 5,6 cm i diameter, och 7 mm tjock. I centrum sitter en svarvad knopp 2,5 cm hög, som trätts genom skivan och på undersidan kilats fast med ett litet benstycke. Skivans översida har tre koncentriska (svarvade), ritsade dubbellinjer. En liknande dubbellinje finns på skivans undersida. Även knoppen har ritsar. Profilen, som en gång har haft en slät svarvad yta ornerad med två smala ritsar, har senare täljts av, förmodligen för att ge bättre passning. Ett mindre stycke i skivans kant har fallit ur och är borta.

Runinskriften har ristats in mellan översidans två yttersta dubbelritsar med dessa som ramlinjer. Den upptager knappt hälften av ringen; den andra hälften saknar ristning. Runorna äro 8 mm höga och tydliga. Inskriften har ursprungligen skurits in med ett vasst föremål, en kniv eller stickel. De fem första runorna ha dock (senare?) oskickligt kratsats upp till större djup och bredd.

Inskrift:

magnus : a mik : ho
5 10

»Magnus äger mig ...»

Till läsningen: Intet sk framför 1 **m**. 2 **a** har ensidig bst liksom 7 **a**. 3 **g** är tydligt stungen. Mellan 6 **s**, av normal form, och 7 **a** finns sk (:). Däremot saknas sk efter 7 **a**. 10 **k** är ej stungen. Efter det sk, som följer på 10 **k**, stå två ristade tecken, som ha utseende av och troligen är en **h**- respektive **o**-runa med mycket långa bistavar (ensidiga i den sistnämnda). Efter r. 12 finns intet sk. Båda de sista runorna äro påtagligt grundare ristade än den föregående runföljden. Linjerna äro tunnare och formgivningen oskickligare. Två av bistavarna skära den undre ramlinjen; man torde knappast kunna avfärda någon av dessa bistavar som oavsiktliga rispor.

Ristningen består alltså av en ägarformel. Till skillnad från konstruktionen på gravstenarna Vg 70 (**mik a**) och Vg 71 (**mik : a**) har uttrycket **a mik**, som även förekommer i Vg 239 och 240 från Lödöse, och

för övrigt är välkänt från både svenska och norska medeltida runinskrifter, karaktär av schablon. Det ristats alltid utan skiljetecken mellan verbformen och objektet.

Namnet *Magnus* är icke ovanligt i medeltida runinskrifter: Vg 81 (**magnus**), Vg 219 (**mahnnus**), Sm 26 (**mahnus**), 67 (**magnus**), 68 (**mahno**, dat.), NIyR 179 (**hæra mahnusar norihs konohs**, gen., Magnus Eriksson), 323 (**mag hin hilg**, Magnus den helige).

Inskriftens två sista runor äro svårförklarliga. De ha annan och enklare karaktär än den föregående runföljden, och det kan därför ifrågasättas om de äro samtida med denna. Innehållet är dunkelt. Substantivet *ho f.* anser jag utslutet som benämning på en liten ask eller dosa, som det här närmast gäller.

Beträffande tiden för inskriftens tillkomst hör den runologiskt hemma i äldre medeltid. Konsthistoriskt sett kan föremålet dateras till 1200-talet eller möjligen början av 1300-talet.

214. Varnhems (Skarke) sn, klostret. Nu i Statens historiska museum

Pl. 166

I samband med utgrävningen av Varnhems kloster påträffades 1926 i »Sydosthuset» en liten ribba av ben med ristade tecken, av vilka några förefalla att vara runor. Fyndomständigheterna äro icke närmare kända. Föremålet tillhör Statens historiska museum och har inv.nr 18.393: 886.

Ribban, som nu är 52 mm lång, 4–7 mm bred och 6–8 mm tjock, är avbruten vid den bredaste ändan. På ena smalsidan finns spår av fastrostad järn. Teckenraden, som återfinnes på den släta bredsida (alla andra sidor äro obearbetade), är oskickligt inskuren. Den saknar ramlinjer. Tecknens höjd är densamma som sidans bredd. Inskriften skall förmodligen läsas från den smala ändan i riktning mot den bredare.

Inskrift:

- s - n - - - - c n - s . . .
5 10

Till läsningen: Första tecknet består av nedre hälften av en hst. 2 **s** är en säker runa. Därefter följer en hst utan synlig bst. 4 **n** är säker runa; bst är dubbelsidig. Tecknet 5 består av en djup, snett nedåt höger gående linje; från mitten av denna utgår en kort skåra med lodrät riktning, som når ända ned till föremålets undre kant (**a?**). Nr 6 är en mot vänster konvex linje, djupt skuren. Nr 7 är en hst med bågböjda bistavar ansatta vid toppen och basen, allt djupt skuret. Nr 8 består av en halv hst utgående från ribbans övre kant, **c?**; tecknet har icke haft längre hst; bistavar saknas. Nr 9 är en hst med lång dubbelsidig **n**-bst. Nr 10 består av en djupt skuren hst och t. h. om den en ytterst svag linje, som utgår från huvudstavens mitt och snett nedåt höger, troligen ej avsiktlig. 11 **s** är en säker runa. Skiljetecken tycks icke förekomma.

Ingen mening kan utläsas ur inskriften. Ristarens avsikt är dunkel liksom föremålets art (sprint?).